

Den grønne guide til bestyrelsesmedlemmet

Vejen til grønne investeringer i pensionsselskaber

Broen til fremtiden

Forord

Kan man påvirke pensionsselskabernes investeringer i en grønnere retning indefra? Hvilke handlemuligheder har man som bestyrelsesmedlem? Og hvad skal der konkret til? Det er formentlig søgen efter svar herpå, der har ført til, at du nu sidder med 'den grønne guide til bestyrelsesmedlemmet'.

Du har måske ambitioner om at blive valgt ind i en bestyrelse for et pensionsselskab, du er måske nyvalgt eller måske har du flere års erfaring i bestyrelseslokalet - én ting er i hvert fald sikkert; du har et grønt formål. Og dét er denne guide sat i verden for at hjælpe dig med at indfri.

Guiden er kommenteret af og bygger på råd og erfaringer fra eksperter og bestyrelsesmedlemmer i pensionsselskaber, som arbejder professionelt med at påvirke pensionsselskaberne i den grønne retning.

God læselyst.

Indledning

I Danmark alene bruger vi i dag ressourcer svarende til, at vi råder over 4 jordkloder⁽¹⁾. Et sådant overforbrug er naturligvis ikke holdbart, og derfor skal vi finde andre måder at indrette os på. I Danmark og globalt skal den grønne omstilling accelereres hastigt.

Dét kræver investeringer. De rigtige investeringer. Store investeringer.

Den samlede danske pensionsformue udgør cirka 4.600 milliarder kroner⁽²⁾. Til sammenligning er Danmarks bruttonationalprodukt på under 3.000 milliarder kroner om året⁽³⁾. Pensionsselskaberne rummer derfor et enormt potentiale. Igennem de mange penge de investerer, former de fremtiden for os alle, og vores børn og børnebørn.

Investeringer i fossile brændsler som kul, olie og gas er medvirkende til markante CO₂-udledninger.

På klimatopmødet COP28 i 2023 forpligtede alle verdens regeringer sig til hastigt at omstille sig væk fra fossile energikilder og accelerere den grønne omstilling.

1) Earth Overshoot Day
<https://www.dr.dk/viden/webfeature/earthovershootday>

2) Ifølge Danmarks Statistik er den danske pensionsformue 4.600 milliarder kroner (summen af pensionsmidler administreret af pensionskasser, livsforsikringsselskaber, ATP samt pengeinstitutter udgør ca. per 31.12.2023)

3) Danmarks BNP udgjorde ca. 3.800 Milliarder i 2023 ifølge Danmarks Statistik
<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/oekonomi/nationalregnskab/noegletal-for-nationalregnskabet-bnp>

Sådan sætter du grønne investeringer på bestyrelsesdagsordenen

Som medlem i en bestyrelse for et pensionsselskab er dit mandat underlagt selskabsloven og lov om forsikringsvirksomhed. Du repræsenterer pensionsselskabets og pensionskundernes interesser, og du har medansvar for investeringsstrategien. Som nyt bestyrelsesmedlem skal du gennemgå en finansiell bestyrelsesuddannelse, hvor du får væsentlig viden, indsigt og forståelse for bestyrelsens roller og opgaver.

Du bliver særligt klædt på i forhold til at sikre, at pensionsselskabet efterlever lovgivningens krav om at tage højde for "Prudent person"-princippet. Prudent person-princippet handler grundlæggende om, at et pensionsselskab skal tilrettelægge sine investeringer, så de bedst muligt varetager kundernes interesser. Det indebærer, at investeringerne – og herunder risiko og afkast – skal være egnede til at sikre, at kunderne får de pensionsydelser, de er stillet i udsigt.

Dette princip skal også følges i arbejdet med at indtænke alle forskellige former for bæredygtighedsfaktorer (herunder miljømæssige faktorer, sociale faktorer og selskabsledelse), de såkaldte ESG-faktorer⁽⁴⁾, og herunder arbejdet med at indarbejde klima, grøn omstilling og biodiversitet i investeringerne.

Når du har gennemgået din bestyrelsesuddannelse, så er du klædt bedre på til at påvirke investeringerne i en retning, som kan og bør være endnu grønnere, end den er i dag. Det er en stor opgave, og ikke nødvendigvis en let opgave, at sikre at klimamæssig bæredygtighed altid er øverst på pensionsselskabets dagsorden.

Her er 3 nødvendige skridt:

1. Dan et overblik

2. Stil kritiske, men konstruktive spørgsmål

3. Afliv antagelsen om, at ansvarlige investeringer og dårlige afkast går hånd i hånd.

4) ESG er forkortelsen for Environmental, Social og Governance-faktorer. Klima og biodiversitet er således et del-element af "E", altså de miljømæssige faktorer, for en kort gennemgang af ESG, se videoen her: <https://www.youtube.com/watch?v=4a2RPO8aq-0>

1

Dan et overblik

- ◆ Spørg bestyrelsen eller administrationen om, hvilke grønne mål og tidsfrister der er sat for investeringerne, og hvad status er for at opnå målene?
- ◆ Spørg hvordan det ser ud i forhold til andre pensionsselskaber?
- ◆ Spørg efter uafhængige sammenligninger med andre pensionsselskaber. Spørg hvilke barrierer der er for at gøre det endnu bedre?
- ◆ Spørg om pensionsselskabet har et ESG-udvalg, hvor bestyrelsen er repræsenteret og har reel indflydelse på investeringerne?

Sørg i øvrigt for at ESG-politikken og ESG-rapporteringen indgår som en fast årlig drøftelse i bestyrelsen (årshjul). Spørg om der er foretaget kunde/medlemsundersøgelser om klima og grønne investeringer? Foreslå at der planlægges temadrøftelser om ESG, klima eller biodiversitet, hvor der er tid til at fordybe sig fælles i bestyrelsen. Anledningen til temadrøftelser kan være fremkomsten af nye rapporter eller måske en omtale i medierne, hvor ét eller flere pensionsselskaber er udsat for kritik om et emne, der også er relevant for jeres bestyrelse.

Stil spørgsmål til administrationen om jeres konkrete investeringer. Spørg også ind til, om det er interne eller eksterne forvaltere, der i praksis håndterer investeringerne, og hvordan man sikrer sig, at de følger pensionsselskabets ansvarlighedspolitik?

Administrationen vil normalt, indenfor rimelighedens grænser, være hjælpsom og besvare bestyrelsesmedlemmernes spørgsmål, og den kan tilvejebringe et samlet overblik. Hvis du har tid og føler dig rustet til det, så kan du naturligvis også selv skabe et overblik ved at læse forskellige NGO'ers rapporter, eller ved selv at kortlægge og kategorisere selskabets investeringer. Start dog med at kigge på selskabets børsnoterede investeringer i aktier og virksomhedsobligationer. På den måde skaber du hurtigt et overblik, som du kan dele og drøfte med resten af bestyrelsen.

Mellemfolkeligt Samvirke har lavet den hidtil mest omfattende kortlægning af de danske pensionsselskabers investeringer.

Rapporten kortlægger den danske pensionssektors investeringer i olie-, gas- og kulindustrien og giver et overblik over 16 danske pensionsselskabers aktie- og obligations-investeringer i globale fossile selskaber.

Download rapporten <https://www.ms.dk/sites/default/files/publikationer/publikationer/2023/ms-pensionsrapport2023.pdf>

(Hold øje med nyere udgivelser alt efter, hvornår du læser denne guide)

2

Stil kritiske men konstruktive spørgsmål

Til bestyrelsesmøder kan du anvende kritiske men konstruktive spørgsmål som værktøj til at få grønne investeringer på lystavlen hos resten af bestyrelsen:

- ◆ Har pensionsselskabet en nedfældet ansvarlighedspolitik? Er den lige så ambitiøs som andre pensionsselskabers?
- ◆ Hvilke tiltag har de virksomheder, som pensionsselskabet investerer i, for at mindske deres CO2 udledning?
- ◆ Har de virksomheder, som pensionsselskabet investerer i, en lobby- virksomhed, der er rettet mod at understøtte målene i Paris-aftalen, eller lobbyer virksomhederne for at forsinke grøn omstilling?
- ◆ Udøver pensionsselskabet aktivt ejerskab overfor de virksomheder, der investeres i? Varetager pensionsselskabet selv dialogen med virksomheder, eller betaler man rådgivere for at gå i dialog med virksomheder?
- ◆ Har pensionsselskabet formuleret en konkret strategi for det aktive ejerskab (den dialog med som aktionær kan have med en virksomhed for at fremme en bestemt udvikling i virksomheden)? Hvornår vil man eskalere det aktive ejerskab med trusler om at stemme imod virksomhedens bestyrelse, fremsætte aktionærforslag eller lignende, for at fremtvinge handling? Sætter man klare rammer op for, hvor længe det aktive ejerskab kan køre, før man skrider til frasalg?
- ◆ Hvilke krav sætter pensionsselskabet til de eksterne investeringsforvaltere og rådgivere i forhold til bæredygtighed? Hvordan sikrer man sig, at disse eksterne forvaltere og rådgivere i tilstrækkelig grad repræsenterer pensionsselskabets interesser i deres virksomheder, fordi de også repræsenterer andre investorer, som ikke har ligeså grønne ambitioner?

- ◆ Hvilke investeringer har selskabet i virksomheder, der fremmer den grønne omstilling: Vedvarende energi, Energilagring, Varmepumper mv., Minedrift, Kollektiv trafik; Elbiler, Grønne brændsler, Plantebaseret landbrug/fødevarer, Virksomheder der fokuserer på genbrug og genanvendelse; Byggeri uden brug af beton, cement og tegl, Forskning i relevant ny teknologi der fremmer omstillingen, Tagbelægninger med solceller; Jordvarmesystemer, Energieffektivisering mm.
- ◆ Gør pensionsselskabet nok for at lave et forståeligt og gennemsigtigt CO2 regnskab og formidle det til pensionsselskabets medlemmer/kunder?
- ◆ Hvilken strategier og politikker har pensionsselskabet for, at deres investeringer bliver CO2 neutrale?
- ◆ Hvilke rådgivere anvender pensionsselskabet til at vurdere ESG-risici?
- ◆ Er pensionsselskabet tilstrækkeligt opmærksom på at indtænke de stigende klimarisici i sin investeringsstrategi for at undgå langsigtede økonomiske tab, og oplyse sine medlemmer/kunder, særligt de yngre, om disse risici?
- ◆ Hvilke andre pensionsselskaber er blevet hædret for deres grønne indsats, og hvad har de gjort, som kan inspirere vores pensionsselskab til at gøre det samme? (se eksempler under punkt 3)
- ◆ Hvor mange grønne investeringer har man, som følger EUs miljø-taxonomi, (Det EU regelsæt som beskriver, hvad der kan ifølge loven kan deklareres som ægte bæredygtige investeringer")?
- ◆ Forvaltningen af egne bygninger. Hvordan tænker man bæredygtighed? Er der klimarenoveret, så der spares på forbrug? Er mulighederne for solceller på tagene mv. undersøgt? Har vi fastsatte processer for løbende at energieffektivisere vores bygninger?

3

Afliv antagelsen om, at ansvarlige investeringer og dårlige afkast går hånd i hånd

Bekæmp forestillingen om at ansvarlighed betyder dårlige afkast ved at fremsætte eksempler på vellykkede omstillinger i andre selskaber.

Eksempler herpå:

Akademiker Pension

AkademikerPension er på få år gået fra at være en af dem med flest sorte investeringer, til nu i dag at have ganske få.

De har lavet en akkumuleret effektanalyse af deres fossile frasalg. I det store hele viser deres beregninger, at det ikke har kostet på bundlinjen.

P+

P+ har oprettet en fossil-fri investeringsmulighed*

I 2023 gav den fossilfrie pulje et bedre afkast end deres normale produkt.

PFA

PFA har besluttet at lave en mere målrettet indsats på det aktive ejerskab overfor udvalgte selskaber, som man vurderer, at man kan påvirke.

PFA har påtaget sig at være "lead engager" for verdens største klimainvestor-netværk CA100+ overfor TotalEnergies, én af verdens største fossile selskaber.

Sæt dig ind i dilemmaerne og de forskellige, ofte modstridende, argumenter:

Hvad gør man fx, hvis det er svært at vurdere og få afklaret, om en konkret investering er bæredygtig eller ej? Hvornår giver det bedst mening at øge det aktive ejerskab frem for at frasælge investeringer? Hvornår er der måske endda et potentiale for at fremme den grønne omstilling ekstra meget ved IKKE at frasælge selskaber med store CO2 udledninger, men i stedet betragte disse selskaber som netop de selskaber, der er vigtigst at påvirke i en grønnere retning med aktivt ejerskab for at få den største klima-effekt?

Hold løbende øje med gode eksempler på selskaber, der ændrer investeringsstrategier via sociale medier som LinkedIn og X eller selskabernes egne rapporteringer, som du kan bruge i din argumentation.

Følg medier som FinansWatch og Danwatch, eller organisationer som AnsvarligFremtid og Mellempfolkeligt Samvirke, som arbejder specifikt med denne dagsorden. Der vil sandsynligvis dukke flere og flere gode eksempler op med tiden.

Forstå dynamikken i bestyrelseslokalet

Eftersom bestyrelsesarbejdet omfatter en lang række områder, hvoraf den grønne dagsorden kun er ét område, så kan man som nyt medlem være usikker på, hvor meget tid bestyrelsen kan afsætte til behandling af netop klima og det grønne.

Her skal du insistere på, at der afsættes tilstrækkeligt tid til emnet, så det kan behandles seriøst. Omvendt, så skal du også finde en balance som passer til dit temperament og dine ambitioner på området, samt hensynet til, at du sikrer dig de andre bestyrelsesmedlemmers interesse og lydhørhed for dine synspunkter.

Opsøg viden og indflydelse, eksempelvis ved at stille dig til rådighed i ESG-udvalget, ved at deltage i ESG-seminarer eller seminarer om klima/biodiversitet, så du står endnu bedre rustet til at argumentere for din sag.

Vær opmærksom på, at nogle bestyrelsesmedlemmer også sidder i andre professionelle bestyrelser, herunder i andre pensionsselskaber eller finansielle institutioner. Hav et øje for, om disse bestyrelsesmedlemmer kan bidrage med nyttig viden til jeres bestyrelsesdrøftelser, særligt hvis de fx. har været med til at tage grønne beslutninger, der er mere ambitiøse end, hvad der er tilfældet for din pensionsbestyrelse.

Opsøg dialogen med bestyrelsesmedlemmer, der deler ønsket om en grønnere dagsorden, og sørg for aktivt og vedvarende at udvise støtte til hinandens synspunkter i bestyrelseslokalet. Forbered inden bestyrelsesmødet dine forslag og spørgsmål med den eller de bestyrelsesmedlemmer, der deler dit ønske om at fremme den grønne dagsorden. Du vil derved kunne få en værdifuld sparring og efterfølgende en på forhånd aftalt opbakning på bestyrelsesmødet.

Hvis det er administrationen, som giver indtryk af, at der er udefinerede tekniske, regelbaserede eller økonomiske udfordringer i at implementere grønne forslag, så forlang skriftlig dokumentation, og henvis gerne til eksempler, hvor andre pensionsselskaber har overkommet sådanne barrierer.

Hvis du synes, at et emne eller spørgsmål ikke bliver tilstrækkeligt belyst, så fortsæt med at spørge indtil du har fået et rimeligt svar, som du forstår, også selvom det er teknisk.

Er der modvind?

Husk forandring kræver tid. Så fat mod, hvis flertallet af bestyrelsen, og for den sags skyld direktionen, er svære at flytte. En konstruktiv og vedvarende indsats vil på sigt betale sig. Det viser erfaringen.

Hvis bestyrelsen fastholder at pensionsmedlemmerne ikke ønsker mere fokus på klima og bæredygtighed, så spørg ind til hvilket mandat generalforsamlingen eller kunder/medlemmer på anden måde har givet til bestyrelsen. Insister evt. på at lave medlemsmøder eller gennemføre en rundspørge blandt alle medlemmer/kunder, så I får dokumentation på, hvad medlemmerne ønsker.

Gentag rundspørge løbende. Dét kan være et effektiv greb til at øge presset for et grønnere retnings skifte. Det er dog vigtigt at sikre sig, at spørgsmålene formuleres på en neutral måde.

Har du medvind?

...så er tiden inde til, at I iværksætter tiltag, der sikrer en vellykket omlægning og forankring af strategien. Det leder os videre til de næste trin på vejen til klimavenlige investeringer i et pensionsselskab:

◆ Få den rette chauffør bag rattet

Selvom du er i en bestyrelse, er du og resten af medlemmerne blot co- drivers. Direktionen har rattet. Det første greb er at sikre, at direktionen er enig i ruten og kan se sig selv styre i den grønne retning. Når du først har fået overbevist bestyrelsen, er det næste skridt derfor, at få direktøren med. Det kan du/I sikre ved enten at overbevise den eksisterende direktør eller arbejde for at få en ny direktør, der kan se sig i sagen. Bestyrelsen har ansvaret for og bemyndigelsen til at ansætte og afskedige medlemmer af direktionen, når det er passende.

◆ Integrér ESG i investeringsafdelingen

ESG-teams kan være placeret i HR, men erfaringerne fra andre pensionsselskaber er, at der er mange fordele ved at placere ESG-teamet i investeringsafdelingen, og ved at give ESG-teamet et stærkt mandat. På den måde sikrer man et tættere samspil og implementering af ESG-vurderinger i den daglige investeringsdrift. Insister på, at ansvarlighedspolitikken er tydeligt beskrevet på selskabets hjemmeside.

I 2022 vedtog EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), som en del af EU's strategi for at fremme bæredygtig finansiering og sikre, at investorer får bedre information til at træffe informerede beslutninger.

CSRD trådte i kraft fra regnskabsåret 2024, med trinvis udvidelse af omfattede virksomheder. Overordnet stiller direktivet krav til børsnoterede SMV'er om at udarbejde bæredygtighedsrapporteringer inden for ESG.

ESG står for Environmental, Social, and Governance, og refererer til tre centrale faktorer ved måling af bæredygtighed og den samfundsmæssige påvirkning af en investering i en virksomhed eller et land.

◆ Tryk langsomt men sikkert på speederen

Ifølge selskabslovens § 115 skal bestyrelsen sørge for, at selskabet har en forsvarlig organisation. Dette indebærer, at bestyrelsen fastlægger hovedlinjerne for, hvorledes virksomhedens drift tilrettelægges, fx hvordan investeringerne skal foretages. Nøglen til en vellykket omlægning af investeringerne er ikke at trykke speederen i bund fra starten. Anse omlægningen af investeringsstrategien som en langsigtet proces, hvor man hvert år mindsker antallet af fossile investeringer og omvendt skruer op for de grønne.

» *Vi skal direkte konfrontere dem i fossilindustrien, som gennem årtier har vist ubønhørlig iver for at hindre grønne fremskridt* «

FNs generalsekretær, António Guterres
Juni 2024

Har du for alvor fået vind i sejlene...?

Først og fremmest godt arbejde! Det har sikkert ikke været let, men måske har den vellykkede mission tillige givet dig (grøn) energi til yderligere indsats. Derfor får du her ekstra inspiration til bæredygtige handlinger fra bestyrelseslokalet:

- ◆ Du/I kan bidrage til, at selskabet påvirker politikerne, så der stilles de samme minimumskrav til bæredygtighed indenfor pensionsbranchen og den finansielle sektor i øvrigt.
- ◆ Du/I kan udbrede kendskabet til selskabets ESG-politik og klima-politik og dermed forbedre den demokratiske dialog med medlemmer/kunder.
- ◆ Du/I kan sørge for at investeringer ikke bidrager til at øge den sociale ulighed i Danmark og globalt, og du kan sørge for, at udviklingslande kan komme med i den grønne omstilling.

God arbejdslyst!

Skal vi vende blikket tilbage på guidens indledende spørgsmål, så er svaret *ja*. *Ja* det kan lade sig gøre at påvirke pensionsselskabernes investeringsstrategi i den grønne retning som bestyrelsesmedlem.

Hvilke handlemuligheder du har som bestyrelsesmedlem, og hvad der konkret skal til, har vi forhåbentligt været med til at belyse i denne guide. Vi håber, at du føler dig bedre klædt på nu.

Tilbage er der kun at ønske god arbejdslyst!

Broen til fremtiden